

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

Til Opplæringslovutvalget

Norges Døveforbunds innspill til ny opplæringslov

Norges Døveforbund var i møte med utvalgets sekretariat den 25.4, og ble da gjort kjent med at utvalget skal diskutere tegnspråkbestemmelsene på neste utvalgsmøte i mai. Vi håper utvalget vil ta våre innspill med i betraktning på dette møtet.

Nedenfor følger våre innspill til utvalget, samt svar på konkrete spørsmål som sekretariatet rettet til Norges Døveforbund.

Innledningsvis vil vi også vise til innspill fra Språkrådet og benytte anledningen til å understreke at vi støtter det som der anføres når det gjelder norsk tegnspråk og det som er knyttet til dette.

Overordnet

Norges Døveforbund mener det er viktig at alle elever i grunn- og videregående skole får allmenn kunnskap om norsk tegnspråk, den historie og kultur som knytter seg til språket, og allmenn kunnskap om døve og hørselshemmedes historie og kultur generelt. Vi trekker her paralleller til det samiske perspektivet, og anser det som godt holdningsskapende arbeid å øke forståelsen for norsk tegnspråks tilstedeværelse, og sørge for kunnskap om at norsk tegnspråk er et selvstendig og fullverdig språk. Økt kunnskap gir økt forståelse, interesse, og fremmer gode holdninger, og vil bidra til å redusere utenforskap, ensomhet og mobbing. Vi ønsker økt kunnskap både hos skoleeiere, lærere og alle elever. På sikt mener vi at dette også vil kunne bidra til at flere senere velger utdanning innen norsk tegnspråk, noe det er stort behov for.

Norges Døveforbund mener det er viktig at ny opplæringslov gjenspeiler det som kom frem i St.meld. nr. 35 «Mål og mening», hvor norsk tegnspråk anerkjennes som offisielt språk i Norge, og dermed gi elevene en direkte rett i loven, til opplæring i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø. Vi er opptatt av at norsk tegnspråk lovmessig blir anerkjent som språk, og vil til livs tanken om at norsk tegnspråk er et spesialpedagogisk hjelpemiddel. Retten til språk er en grunnleggende rettighet og opplæringslovutvalget har nå muligheten til å bidra til at norsk tegnspråk blir befestet som et selvstendig språk i lovs form. Derfor ønsker vi at ny opplæringslov gir elevene en selvstendig rett til opplæring i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø.

Integrering og inkludering er to viktige begreper å kjenne til og forstå forskjellen på. De senere års integreringstendenser, som i praksis innebærer at døve og hørselshemmede elever integreres i det ordinære klasserommet, blant hørende elever, ved hjelp av hørselstekniske hjelpemidler og i mange tilfeller ved hjelp av tegnspråktolk, viser med all tydelighet at slik

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

integrering ikke nødvendigvis gir inkludering. Tvert imot ser vi alt for ofte at denne praksis fører til usynliggjøring av en hel gruppes språk, nemlig norsk tegnspråk. Tanken bak denne praksisen synes å være at det beste for den enkelte er å etterstrebe mest mulig likhet med flertallet på alle områder, altså at man måtte gå bort fra spesialskoler og egne klasser. Dette er misforstått og mislykket integrering, og gjenspeiler en oppfatning om at norsk tegnspråk kun er et hjelpemiddel, et spesialpedagogisk tiltak og noe man helst bør unngå av inkluderingshensyn. Dette mener vi er feil; opplæring og undervisning i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø er god integrering og god inkludering.

Integrering av én døv elev i en ordinær klasse med kun talespråklige elever fører riktignok til at eleven deltar i de samme aktivitetene som de øvrige elevene, men dette medfører likevel ikke nødvendigvis at den døve eleven blir ansett som eller føler seg som «en del av klassen». På denne måten maskeres utenforskap.

En god kilde til hva som menes med prinsippet om inkludering er UNESCOs Salamancaerklæringen fra 1994 («Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education»). Det står i artikkel 21 i erklæringen at:

«[e]ducational policies should take full account of individual differences and situations. The importance of sign language as the medium of communication among the deaf, for example, should be recognized and provision made to ensure that all deaf persons have access to education in their national sign language. Owing to the particular communication needs of deaf and deaf/blind persons, their education may be more suitably provided in special schools or special classes and units in mainstream schools».

Inkludering må altså skje på forskjellige måter til forskjellige tid for ulike grupper slik at de ikke blir usynliggjorte. Døve og hørselshemmede blir inkludert i samfunnet ved at de blir tegnspråklige, og at de da kan nyttiggjøre seg på norsk tegnspråk. De må også møte andre jevnaldrende som bruker tegnspråk. På den måten kan døve og hørselshemmede delta i vårt demokrati og være aktive samfunnsborgere. Med dette blir døve og hørselshemmede inkludert i samfunnet vårt.

Følgelig; egne klasser og grupper for tegnspråklige elever er ikke negativt, tvert imot er det dette som skaper tegnspråkmiljø og inkludering.

Forslag til lov, forskrift og føringer for forskrifters innhold

- Alle elever i grunn- og videregående skole får allmenn kunnskap om norsk tegnspråk, den historie og kultur som knytter seg til språket, og allmenn kunnskap om døve og hørselshemmedes historie og kultur generelt. Utvalget bør gi føringer for dette i forskriftshjemmel og forskrifts innhold.
- Norsk tegnspråk må befestet som et selvstendig språk i lovs form. Ny opplæringslov må gi elevene en selvstendig rett til opplæring i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø.

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

- Ny opplæringslov må slå fast at døve og hørselshemmede får egne klasser/grupper slik at det skapes et godt tegnspråkmiljø.

Tidlig innsats

Tidlig innsats jf. gjeldende opplæringslov § 1-4 må videreføres og realiseres ved at døve og hørselshemmede barn får tegnspråkopplæring i et førstespråkmiljø i det de starter sin skolegang.

Forslag til lov, forskrift og føringer for forskrifters innhold

- Denne bestemmelsen må videreføres og det må gis forskriftshjemmel for nærmere beskrivelse av hvordan tidlig innsats skal skje i praksis for de ulike grupper. Videre må det gis føringer for at forskriften skal gi anvisning på at døve og hørselshemmede barn skal få tegnspråkundervisning fra den dagen de starter sin skolegang.

Sakkyndigerklæringer

Sakkyndigerklæringer som krav for å få opplæring i og på norsk tegnspråk må fjernes. Alle døve og hørselshemmede barn må få en direkte rett i opplæringsloven, til undervisning og opplæring i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø, på lik linje med det som gjelder for opplæring i samisk og kvensk språk. Slik det er i dag, hvor sakkyndige skal vurdere og avgjøre hvorvidt en elev skal få rett til undervisning i og på norsk tegnspråk, vil det oppstå ulikheter og fremstå som tilfeldig hvilke elever som får slik rettighet. Denne «prøvingen» av rettighet gir også uheldige signaler om at undervisning og opplæring i og på norsk tegnspråk er unødvendig, og noe man helst vil unngå så langt det lar seg gjøre, altså et spesialpedagogisk tiltak. I verste fall medfører dette at man venter med å igangsette undervisning og opplæring i og på tegnspråk, for å se om eleven i stedet kan lære seg norsk tale- og skriftspråk, noe som i verste fall fører til at eleven blir hengende etter både sosialt og faglig og ikke får god nok opplæring verken i og på norsk tegnspråk eller i og på norsk tale og skriftspråk.

Ansvar for tegnspråkopplæring må ligge på statlig nivå, og per i dag er det Statped som er best egnet til å forvalte det språklige ansvaret for norsk tegnspråk.

Forslag til lov, forskrift og føringer for forskrifters innhold

- Ny opplæringslov må gi en selvstendig rett til opplæring og undervisning i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø. Kravet om sakkyndigerklæring må fjernes, og vilkårene for rett til slik opplæring må utelukkende knyttes til barnets førstespråk/morsmål.
- Tegnspråkopplæring skal også gis til elever som på grunn av hørselstap eller talespråklige vansker ønsker opplæring i språket.
- Statped må gis det overordnede ansvaret for tegnspråk i skolen.

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

Tegnspråkmiljø

Alle elever som får opplæring og undervisning i og på tegnspråk, må få dette i et *tegnspråkmiljø* jf. oppl. § 3-9 andre ledd. Altså slik at kravet om at opplæring og undervisning i og på tegnspråk skal foregå i et tegnspråkmiljø også gjelder for elever i grunnskolen, og ikke bare elever i videregående skole slik gjeldende opplæringslov legger opp til. I dette ligger at ny opplæringslov tydelig må gi uttrykk for at opplæring og undervisning i og på tegnspråk i et tegnspråkmiljø må gå foran nærskoleprinsippet, altså slik at eleven får en rett til å gå på den skolen som best kan ivareta hensynet til tegnspråkmiljø.

Forslag til lov, forskrift og føringer for forskrifters innhold

- Ny opplæringslov må slå fast at undervisning og opplæring i og på norsk tegnspråk skal skje i et tegnspråkmiljø.
- Ny opplæringslov må slå fast at eleven har en individuell rett til å gå på den skolen som best kan oppfylle kravet om tegnspråkmiljø.

Hørende barn av foreldre som snakker tegnspråk

Vi har også en gruppe hørende elever som har behov for opplæring i norsk tegnspråk; barn av døve eller hørselshemmede tegnspråklige foreldre. For disse barna vil tegnspråk være morsmål/førstespråk. Noen av disse barna vil også ha to morsmål/førstespråk, ved at de både er norsktegnpråklige og norskspråklige. Disse elevene må få rett til opplæring i norsk tegnspråk, og følgelig rett til opplæring i to morsmål/førstespråk.

Forslag til lov, forskrift og føringer for forskrifters innhold

- Ny opplæringslov må gi hørende barn med norsk tegnspråk som førstespråk/morsmål en selvstendig rett til opplæring og undervisning i norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø.
- Ny opplæringslov må gi hørende barn med norsk tegnspråk som førstespråk/morsmål rett til to morsmål; norsk tegnspråk og norsk.

Rett til skyss

Retten til skoleskyss er viktig for elever som får reisevei mellom hjem og skole for å kunne være en del av *et tegnspråklig miljø* i sin opplæring og undervisning. Ny opplæringslov må slå fast denne retten som en direkte følge av at eleven har rett til undervisning og opplæring i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø.

Forslag til lov, forskrift og føringer for forskrifters innhold

- Ny opplæringslov må slå fast retten til gratis skyss som en direkte følge av at eleven har rett til undervisning og opplæring i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø.

NORGES
DØVEFORBUND

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

Voksne tegnspråklige i grunn- eller videregående opplæring

Videre må retten til opplæring i og på norsk tegnspråk også gjøres gjeldende for voksne døve og hørselshemmede som er i grunn- eller videregående opplæring. Dette er spesielt viktig for voksne innvandrere.

Forslag til lov, forskrift og føringer for forskrifters innhold

- Ny opplæringslov må slå fast at voksne døve og hørselshemmede i grunn- og videregående utdanning har rett til undervisning og opplæring i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø.

Læremidler

Læremidler og ressurser for norsk tegnspråk må tas inn i loven på lik linje med bokmål, nynorsk og samisk, jf. gjeldende oppl. § 9-4. Dette slik at hensiktsmessige læremidler og ressurser blir utviklet og tilgjengeliggjort for tegnspråklige, og sikrer at også tegnspråklige får læremidler med det samme innhold og nivå som øvrige elever, men også for å sikre høy kvalitet i disse læremidlene og ressursene.

Forslag til lov, forskrift og føringer for forskrifters innhold

- Læremidler i norsk tegnspråk må tas inn i ny opplæringslov på lik linje med bokmål, nynorsk og samisk.

Spørsmål fra utvalgets sekretariat

1. Dersom sakkyndigerklæring fjernes som vilkår for opplæring etter § 2-6, skal det da i det hele tatt være vilkår og hvilke vilkår skal i så fall gjelde for å få opplæring i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø?

Sakkyndigerklæring som inngangsport til å få opplæring og undervisning i og på tegnspråk slik det er lagt opp til i dagens lovverk, er ikke en god løsning. Dette har vi sett gjennom flere år, hvor foreldre kontakter Norges Døveforbund fordi de ikke når gjennom hos PP-tjenesten, og barnet deres altså ikke får opplæring iht. oppl. § 2-6, men heller som spesialundervisning, og dessverre i mange tilfeller ender opp med et svært dårlig opplæringstilbud.

Det er store forskjeller i forhold til hvor i landet man bor, avhengig av hvilke ressurser en kommune har tilgjengelig, og sist men svært viktig; hvilken kompetanse de ulike PP-tjenestene og skoleeiere har.

Slik vi ser det må sakkyndigerklæring fra PP-tjenesten fjernes som vilkår for å få opplæring etter oppl. § 2-6, og heller erstattes med at Statped får det overordnede og lovpålagte ansvaret for dette. De fleste døve og hørselshemmede barn og deres foreldre kommer i berøring med Statped fra barna er små, gjennom ulike former for opplæring rettet både mot barnet, foreldre

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

og eventuelle søsken. Statped innehar mye kompetanse på hørselsområdet, og evner å se sammenhenger på en bedre måte enn hva PP-tjenesten kan gjøre.

PP-tjenestene rundt om i landet har ikke den samme kompetanse og oversikt som Statped innehar, og mange steder i landet er det kun i sjeldne tilfeller PP-tjenesten kommer i berøring med døve og hørselshemmede barn. Da sier det seg selv at PP-tjenestens kompetanse på området også blir liten og vurderingene tilfeldige, og vi synes å kunne se at også økonomi, kunnskap- og ressursituasjon i den aktuelle kommunen spiller inn. Det er ikke til barnets beste at andre hensyn har betydning for vurderingen.

En løsning hvor Statped får ansvaret for dette vil slik vi ser det ikke medføre vesentlige økninger i kostnader knyttet til dette, da en sentralisering vil medføre effektivisering og føre til forutsigbarhet og likebehandling, hvor faglig kompetanse og forståelse vil ligge til grunn for rettigheter etter oppl. § 2-6.

Norges Døveforbund mener altså at Statped må få det overordnede og lovpålagte ansvaret for forvaltningen av rett til opplæring i og på norsk tegnspråk, slik at det fortsatt vil være vilkår knyttet til denne rettigheten. Likevel mener vi at terskelen for å få denne retten må senkes, eller rettere sagt standardiseres, slik at det er forutsigbart for barn og foreldre. Rettigheten bør være uavhengig av hørselsstatus, og helt og holdent gå ut fra førstespråk/morsmål og behov.

Ideelt sett ønsker Norges Døveforbund seg en helt åpen rettighet til opplæring og undervisning i og på norsk tegnspråk, men vi ser at dette vil medføre store endringer, både når det gjelder kostnader, strukturer og tilgjengelige ressurser, og dermed ikke ligger innenfor rammene til dette utvalgets mandat. En viss standardisering av vilkår for å få denne rettigheten er likevel et skritt i riktig retning.

2. Ser Norges Døveforbund noen ulemper ved å gå bort fra sakkyndigerklæring som inngangsport til opplæring etter oppl. § 2-6, noe som i dag binder eleven til de fire læreplanene for hørselshemmede, i og med at vi også ønsker større fleksibilitet med tanke på hvilke læreplaner eleven følger?

Norges Døveforbund ser det som naturlig at elever som har rett til opplæring og undervisning i og på norsk tegnspråk skal følge læreplanene i norsk og norsk tegnspråk for hørselshemmede. Altså slik at disse to er bindende for elevene.

Når det gjelder læreplanene for engelsk og drama/rytmikk mener vi det bør være fleksibelt, og basert på elevens konkrete behov og ønsker. Da slik at eleven kan følge ordinær læreplan i engelsk uten at dette må hjemles i nåværende opplæringslov § 5-1 om spesialundervisning. Vi ser ikke umiddelbart en fare for at disse læreplanene utvannes dersom de ikke lenger er automatisk bindende for de elevene som får opplæring i og på norsk tegnspråk.

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

3. Hva tenker Norges Døveforbund om timeantallet for å få rett til to førstespråk, skal det tas av andre fag eller inkluderes i dagens «pakke» for norsk tegnspråk og norsk?

Her er det hørende elever med tegnspråklige foreldre det gjelder. Norges Døveforbund mener at det timeantallet som er fastsatt for læreplanene for hørselshemmede i norsk og norsk tegnspråk også kan gjøres gjeldende for denne gruppen elever.

Med vennlig hilsen
Norges Døveforbund

Petter Noddeland (s)
Generalsekretær

Tove Fredrikke Bergh (s)
Jurist